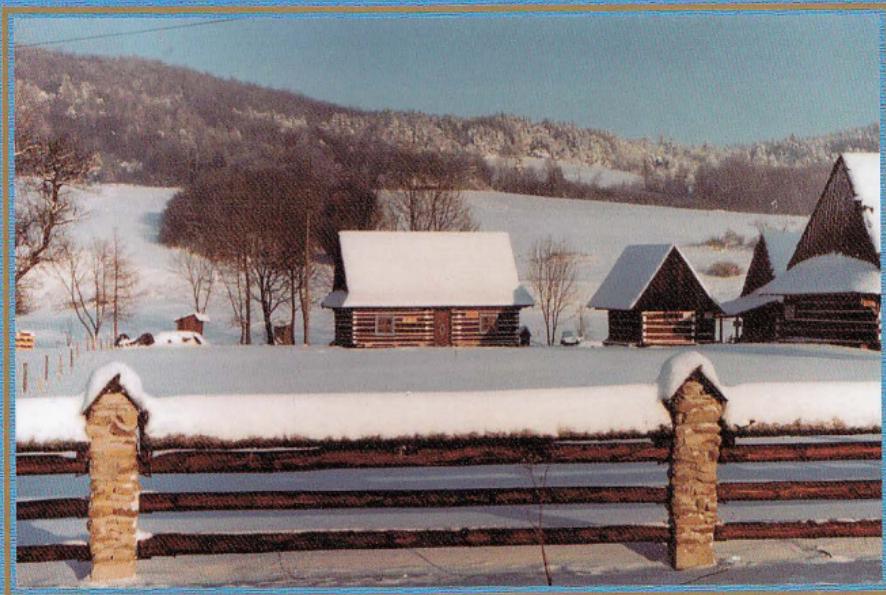
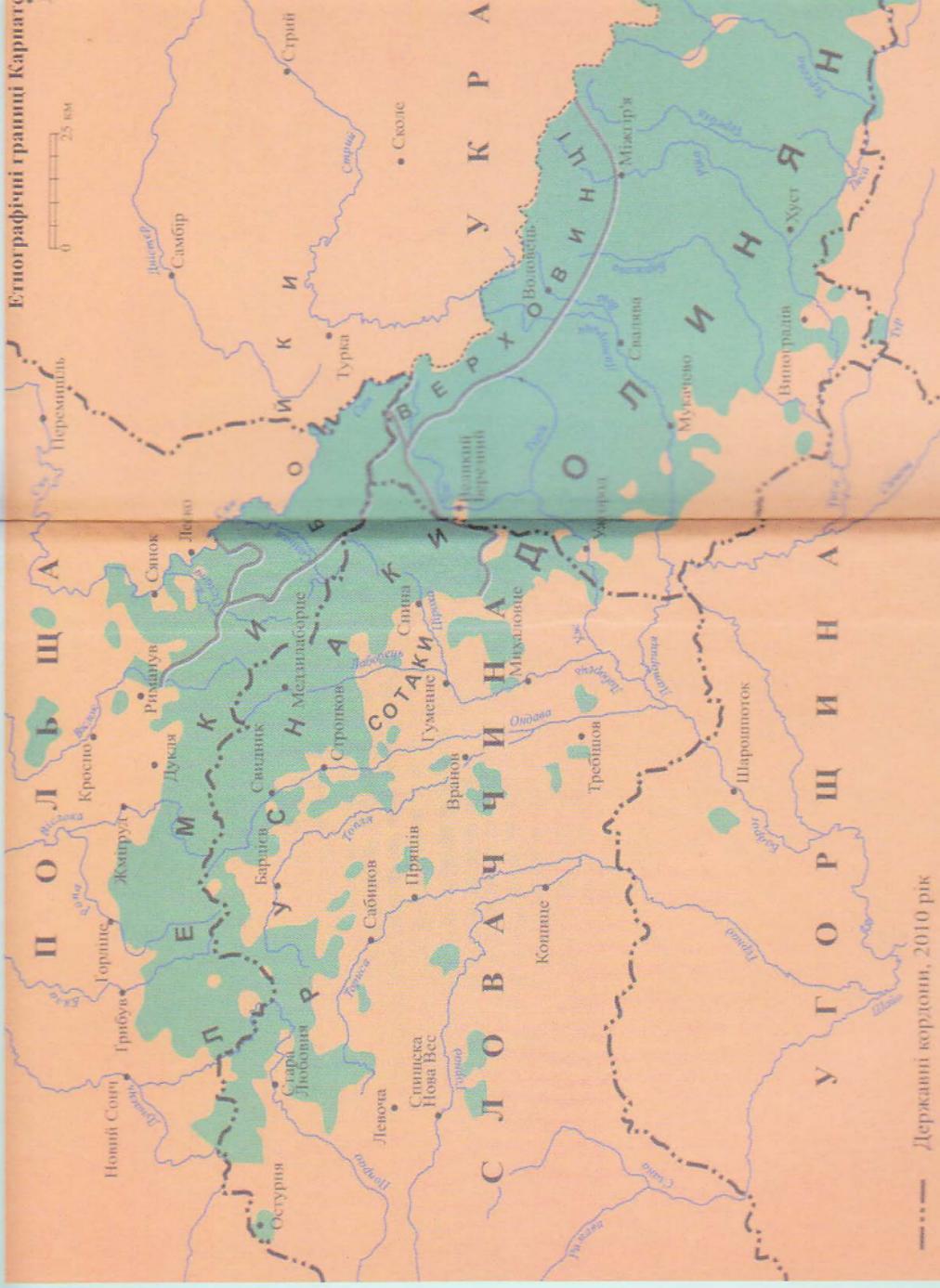

Іван КРАСОВСЬКИЙ, Іван ЧЕЛАК

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ
СЛОВНИК ЛЕМКІВЩИНИ

Київське Товариство «Лемківщина»
ім. Богдана-Ігоря Антонича
Фундація дослідження Лемківщини у Львові
«Бібліотека Лемківщини», ч. 60

Іван КРАСОВСЬКИЙ, Іван ЧЕЛАК

**ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ
СЛОВНИК ЛЕМКІВЩИНИ**

Львів 2013

УДК 94(477.87-89=161.2'282.2Лсм)(030)
ББК Т3(4УКР333-01)я20
К-78

«Енциклопедичний словник Лемківщини» став результатом досліджень історії Лемківщини, які І. Красовський розпочав ще у другій половині 50-х років. Почав складати словник історії лемків і частинами, протягом кільканадцяти років, друкувати короткі інформації про окремі події та факти на сторінках українського тижневика «Наше слово» (Варшава) під девізом «З історії та культури Лемків». Численні читачі радили авторові словника допрацювати всі довідкові інформації (а їх було близько двох тисяч) як єдину цілість енциклопедичного видання присвяченого Лемківщині. На початку 90-х рр. І. Красовський провів додаткове опрацювання, вивчаючи нові архівні та літературні джерела, пам'ятки в музеях України, Польщі та Словаччини. У словник увійшли довідкові матеріали з історії та культури лемків, про визначних діячів, історію лемківських сіл тощо.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Перш, ніж вести розмову про сам «Словник» та історію його створення, вважаю за доцільне коротко ознайомити Шановних Читачів із особливістю краю, про який іде мова, і людей, які споконвіку жили і живуть у ньому. Щоправда, вичерпніші матеріали з цього питання знайде читач на сторінках Словника. Доречним, однак, буде звернути увагу на ті загальні суттєві явища й події, про які тривалий час змушені була мовчати історична наука в Україні. І щоб читачеві зрозумілішо стала потреба видання цієї книжки, пропоную коротку історичну довідку.

Лемківщина... Край наділений неповторною природною красою, привабливістю, що займає північні і південні схили Західних Карпат. Тут споконвіку жив народ, представники якого, як і всі українці, називали себе русами, русинами, чи, згодом, – руснаками. Okремі дослідники VIII–IX ст. називали їх також білими хорватами (білий колір – окреслення Заходу; пазу «горвати», «хорвати» – імовірно умовна назва східнослов'янських племен, що жили в горах, на пагорбах).

У IX ст. цей край належав до Великоморавської держави, а після її розпаду на початку X ст. – до Чеського князівства. Русини Карпат постійно контактували з Київською Руссю, з племенами Подіппров'я. Вони славилися як найкращі воїни руських княжих дружин, брали активну участь у поході князя Олега на Константинополь (906 – 907), прогнули присиднітися до Русі.

У 992 р. за князя Володимира Святославича, Карпатський край був у складі Київської Русі. Принадлежність до рідної держави була періодом бурхливого розвитку культури, освіти, науки на Карпатській землі. Пізніше обидва схили Західних Карпат належали до Галицького та Галицько-Волинського князівства.

У 1340 р. Польща захопила північні схили Західних Карпат, Угорщина – південні. Упродовж наступних століть українське населення відчуло увесь тягар феодального супільства. Мешканці Карпат не завжди мирилися з підневільним становищем, вступали в боротьбу за соціальне полегшення та, зберігаючи пам'ять про свій родовід, прагнули єдності з рідною Україною. У 1651 р. майже все українське населення Західних Карпат піднялося на допомогу Богданові Хмельницькому у боротьбі проти польської шляхти. І хоч повстання закінчилося поразкою, воно зміцнило віру в єдність українського народу.

Українці Західних Карpat, хоч і були надовго відірвані від материнської культурної, політичної, національної течії та центрів новітньої державотворчої думки, незважаючи на кордони, черпали свою енергію, духовну силу, почуття національної гідності зі спільніої історичної скарбниці українського народу. Далеко в Карпатах ширились і

міцніли ідеї Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки та інших синів і дочок України. Уже в 1898 р. на Лемківщині почали засновуватися читальні та філії «Просвіти», поширювалися газла «Руської трійці».

Отож історично зрозумілим є той факт, що після розпаду Австро-Угорської імперії в листопаді 1918 р. проголошено створення Східноlemkівської Республіки з осередком у с. Команчі. У перші дні існування її керівники прийняли декларацію про присиднання до Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Польські збройні сили жорстоко розправилися з Республікою.

У міжвоєнний період окремі польські історики, письменники, публіцисти чимало сил доклали щоб пропагувати квазінаукову теорію, що, мовляв, мешканці Західних Карпат не є українцями, а польським племенем чи нащадками волохів, які підібто у XVI-XVII ст. заселили Західні Карпати. Заборона вживати національну назву сприяла широкій популяризації етнографічної назви «лемки» (від частки «лем», що її тут вживають замість «лише», «тільки»), а територію, яку заселяють українці Західних Карпат, прийнято називати «Лемківщиною».

Друга світова війна принесла лемкам багато горя: спалено села, знищено пам'ятки архітектури, а, насамперед, загинуло багато людей, зокрема молоді. Страхіття війни продовжили в Західних Карпатах польські підпільні формування, а також військо і поліція.

Нині історики досліджують та оприлюднюють документальні матеріали про ті страшні події. Поляки нападали на українські села (наприклад, Завадку Морохівську, Синяву та ін.), спалювали села й убивали людей. Боротьбу проти неприхильного до українців польського підпілля, злочинних загонів радянського НКВД проводили формування Української Повстанської Армії, які діяли на Лемківщині в 1945-1947 рр. Але ці були не рівні...

Акти терору, спрямовані проти корінного населення, були елементами широкомасштабного процесу, що мав на меті втілити в життя концепцію тодішньої польської влади – повністю ліквідувати в межах Польщі українську національну меншість, український етнос. Розпочали з акції виселення лемків в Україну. У 1945-1946 рр. більшу частину лемків (блія 200 тисяч) було депортовано на Схід. Не менш трагічною була доля тих 100 тисяч лемків, які залишилися в рідних Карпатах. Навесні 1947 р. у результаті пасифікаційної акції «Вісла» їх насильно вивезено і розпорощено на північно-західних землях Польщі. За допомогою досвідчених радянських емісарів тодішній польській владі вдалося ліквідувати північну (галицьку) частину Лемківщини як етнічну територію українців (іх тут нараховувалося 95-98 %), й таким чином втілити в життя те, чого упродовж шести віків не могли здійснити її попередники.

В Україні переселенці з Карпат тужили за рідним гірським краєм, дбайливо оберігали батьківські традиції. Навіть в умовах обмежень і заборон існувало народне різьбярство лемків, розвивалася їхня пісenna творчість. Закони й канони радянської імперії забороняли лемкам вивчати культурне багатство предків, своє історичне минуле, поширювати відомості про Лемківщину. Ретельно підстежувалося, щоб у жодній статті чи інформації, які подавалися до преси й видань в Україні, не згадувалася Лемківщина, щоб і гадки не було про життя українців за межами Союзу. Довелося шукати інші шляхи виходу у світ із друкованим словом. І я, уродженець Лемківщини, віднайшов один із них. Свої статті з історії та культури лемків я друкував, переважно, в українському тижневику «Наше слово» (Варшава). Звичайно, через це мені довелося зазнати і перетерпіти чимало неприємностей.

У доцільності й правильності вибору такого шляху мене переконували земляки в Україні, Польщі, та Заходу. Вони зверталися до мене за різними довідками про події на Лемківщині, про лемківські села, про діячів, народних митців, поетів, письменників, учених. Багато чого я не знов, а відмовлятися від порад та консультацій було дуже

пезручно. Отож і заглибився я в архіві та літературні джерела, вивчав їх, прибираував записи розповіді очевидців і вчених. Хочу відзначити, що відчути допомогу мені надали: академік І. Крип'якевич, член-кореспондент АН України К. Гуслістий, професори: Ю. Рєдько та П. Чучка (Україна), доктори М. Сополига та М. Мушинка, літературознавці І. Мацинський (Словаччина), доктор Б. Яськевич (Польща) та інші. Всім Їм висловлюю цириу подяку.

У середині 70-х р. матеріалу зібралося так багато, що на його основі я мав змогу готувати щороку по 100 статей до циклу «З історії та культури лемків», який друкувався у варшавському тижневику «Наше слово» в 1977–1991 рр. з долями перервами, спричиненими інтервенцією львівського КДБ. Кожна сотня друкувалася за алфавітом – від «А» до «Я».

Щоправда, газетний матеріал не довговічний, і тому на пропозицію тодішніх редакторів «Нашого слова» та численних читачів я почав задумуватися над впорядкуванням усіх надрукованих раніше матеріалів і опрацюванням нових для укладання відповідного енциклопедичного довідника. Але мрія про його видання в піднебесній Україні була нездійсненою. Отож у душі виношував думку надрукувати цю книгу десь за кордоном. Та на початку 90-х р. ситуація різко змінилася. На руїнах радянської імперії почали формуватися незалежні держави. 124 серпня 1991 року було проголошено вільну, незалежну Україну. Відкрилася можливість вивчати історію українського народу, не залишаючи білих плям. Отже могла здійснитися мрія про видання енциклопедичного довідника про історію та культуру групи українців Карпат – лемків.

Робота над словником була не з легких, адже більшість статей (усіх набиралося 1600), які опрацьовано в 60–70-х рр., значною мірою за чинними тоді вимогами (ми нині называемо їх вимогами «гомосов'стікус»), потребувала грунтового опрацювання, інші необхідно було доповнити. І лише після цього матеріал можна було використати рукопис для довідника.

До книжки ввійшли довідки про сесія на північній (галицькій) частині Лемківщини (Польща), південній (Словаччина, частина Закарпатської області), інформація про історичні події, короткі життєписи діячів науки і культури, описи народних традицій, характеристики пам'яток архітектури, музеїв зібрань тощо. Усі матеріали є свідченням єдності лемків з українським народом в історично-культурному процесі.

Щоб уникнути повторів у різних статтях, зроблено посилання на інші статті довідника. Наприклад, у статті «Збійництво» подається зовсім коротка згадка про ватажка Савку. Якщо слова «Савка Андрій» подане жирним друком, то це означає, що читач зможе знайти більш детальну характеристику цієї особи в статті, присвяченій саме їй. До окремих статей, якщо є можливість, додаю бібліографію. Чіткіші організації праці над матеріалами довідника сприяли таблиця пояснює до абревіатур. Особи подаються за прізвищем та ім'ям, без імені по батькові. Не завжди подано повні дані про народження чи смерть особи. Підготовлений рукопис, за порадою редакційного працівника «Нашого Слова» п. Анатолія Кобеляка, ми з Михайлом Крупою привезли влітку 1994 р. до Варшави. А. Кобеляк запевнив нас, що не пізніше, ніж через п'ять років енциклопедичний довідник буде опубліковано. На жаль, із того часу минуло вже 17 років, і, крім обіцянок, ми не отримали жодних гарантій щодо видання книги.

Я, як автор рукопису, зрозумів, що безкінечним обіцянкам вірити не варто, а так хотілося б встигнути потримати в руках книжку, створену ціною багаторічної праці.

Народилася рятівна ідея: я звернув увагу на давні рукописні тексти-чернетки, які ще збереглися. Порадившись із другом, колишнім головою правління Фундації дослідження Лемківщини Іваном Челаком, ми вирішили доопрацювати та впорядкувати статті з історії галицької частини Лемківщини, історії сіл для видання в Україні «Енциклопедичного Словника Лемківщини».

Праця над словником дуже складна, а я через хворобу очей і значної втрату зору не маю змоги взяти належну участь у підготовці тексту, тому основний тягар ліг на плечі І. Челака.

Враховуючи обсяг праці моого колеги над «Енциклопедичним Словником Лемківщини», я радо поділив із ним авторство й утілюючи, що І. Челак сповна заслужив бути його співавтором.

Віддаючи на суд громадськості результат багаторічної праці, із задоволенням відзначаю, що група карпатських українців-лемків є першою, яка може похвалитися подібним збірником матеріалів енциклопедичного характеру. Думасмо, що ця книга ще не цілком досконала і через певний час виникне потреба її перевидати. Проте хочеться сподіватися, що наші зусилля не затрачені марно і зібрани матеріали стануть корисними на низі народознавства.

Висловлюємо щиру подяку науковцям, рецензентам, консультантам, спонсорам, редакторам і видавцям, – усім нашим Друзям, які так чи інакше сприяли виданню цієї праці.

Іван Красовський

ло невідповідним до нових умов панщини. У той же час німецьке (магдебурзьке) право в основному нормувало відносини мішан, купців, ремісників. І тому в XV–XVII ст. всі прикарпатські села локалізовано на звичасовому волоському (румунському) праві, яке найкраще відповідало інтересам землевласників. На цьому ж праві закладалися також нові оселі.

Ця правова акція наштовхувала окремих польських дослідників XIX ст. на створення вигідної польським інтересам «теорії» т. зв. «волоської колонізації» Західних Карпат у XV–XVII ст. Творці цієї «теорії» намагалися довести, що русини в Карпатах не автохтони, а недавні пришельці з Румунії. А, значить, вони і не українського походження. Чиста маніпуляція історичними фактами.

Твердість «руського» переконання у середовищі лемків, їх мова, культура повністю виключають їхнє «волоське» походження. Про це також свідчить Йосифінський поземельний кадастр 1785–1788 рр., в якому зареєстровано 5 тис. прізвищ лемків. Понад 70 відсотків прізвищ — українського походження, близько 25 відсотків — етимологічно загальнослов'янські, польські, словацькі. Румунських і угорських прізвищ менше одного відсотка, і то таких, що поширені також серед інших слов'янських народів.

Доказом автохтонності українців у Карпатах є також пам'ятки церковного мистецтва. Уже в XIV–XV ст. високого мистецького рівня досяг тут іконостас. Також у давнину склався високомистецький тип лемківських храмів, що саме тут пройшов їх трипалий розвиток. (*Див. також Акти села Одрехові*).

Наведені дані стверджують автохтоність українців у Західних Карпатах.

АДАМ — (Олександр Дубець. 14.09.1926, с. Фльоринка Новосанчівського повіту, Польща) — архієпископ, душпастир Православної Церкви на Північній Лемківщині і Надсянні.

У 1942 р. гітлерівці замучили в Освенцимі його батька. Навчався в Криницькій гімназії. У 1956 р. став вихованцем

Православної духовної семінарії у Варшаві, потім студентом Християнської богословської академії (СНАТ). Зі званням магістра богослов'я прибув, як священик, до Висової Горлицького повіту, пізніше після душпастирську послугу у Кальникові біля Перемишля. У 1966 р. отця Олександра призначено деканом Сяніцького деканату. У важких умовах об'єднував розпорощену православну паству, організував нові парафії, дбайливим не лише о релігійні, але і культурно-освітні справи на Лемківщині.

Перед самим Йорданом в 1983 році Митрополит Василій постриг протоієрея Олександра в монахи з іменем Адам, на Йордан його возведено в сан Архімандрита, а 30 січня в Митрополичому Соборі св. Марії Магдалини в Варшаві проведено хіроманію в епископи і призначено на кафедру Перемисько-Новосанчівської єпархії з осідком у Сяноці.

Враховуючи активну релігійну і культурну діяльність співника Адама в 1986 році Владику Адама возведено в сан Архієпископа.

З ініціативи та при безпосередній участі архієпископа Адама збудовано нові храми в Зиндрановій, Криниці, Горлицях, організована монастир св. Кирила і Мефодія в Йіковичах, канонізації Великомученика Максима Сандовича, в Горлицях збудовано величавий Дім-музей історії віри і культури лемків. Архієпископ Адам з Митрополитом Савою побував в 1999 році на Святій землі в Єрусалимі. Владика Адам бере активну участь у релігійних і культурних імпрезах лемків, таких як Кермеші, Ватрі в Ждині, свята «От Русаля до Яна» в Зиндрановій, пам'яті жертв, які загинули в Талергофі. Він користується високим авторитетом серед православних лемків не тільки на Лемківщині, але і у всіх закутках планети.

Високопреосвященніший Кир Адам дотримується засад поступової української орієнтації в оцінці історичних подій.

АКТИ ГРОДСЬКІ І ЗЕМСЬКІ (АГЗ, Akta Grodzkie i Ziemskie) — записи в актових книгах гродських і земських судів. Актові книги офіційно запроваджено в Га-

пеня. Гастролі в Чехословаччині, Німеччині, Бельгії, Канаді (1968) та США (1975). Тріо сестер Байко вирізняється високомистецькою манерою виконання музичних творів, самобутнім, лише їм властивим пісністю стилем. За їх участю створено поетичну кінострічку «Сійся, родися, жито-пшениця». Основу репертуару тріо сестер Байко складають лемківські пісні, твори відомих українських композиторів С. Людкевича, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, С. Козака. Сестри Байко — досвідчені педагоги. Марія Байко — професор Львівської консерваторії ім. М. Лисенка, вихователь багатьох співаків та музикознавців, член правління Товариства «Лемківщина».

Літ.: *Співають сестри Байко*, Збірник, Львів, 1958; *Співають сестри Байко*, Київ, 1972.

БАЙСА АНДРІЙ — нар. 7.11.1937, с. Радоцина Горлицького повіту.

Коли йому було 9 років, родину не оминала депортaciя в Кіровоградську область, а далі вернулись назад, ближче до рідної Лемківщини, опинились у Липниках Львівської області.

Закінчив механічне відділення технікуму громадського харчування. Працював на кам'яно-оброблювальному заводі начальником транспортної дільниці. Вихованний в патріотичній багатодітній родині.

Значна заслуга в заснуванні хору «Лемковина» і родини Байсів.

У хоровій капелі «Лемковина» співали брат Дмитро з дружиною Ольгою і двома дочками, брат Петро та сестра Марія. Дмитро був старостою у 1983–1988 рр. (пізні — покійний), Петро — староста колективу у 1988–1990 рр., а Андрій є старостою хорової капели «Лемковина» з 1998 року.

Андрій Байса — член обласної організації товариства «Лемківщина» від її заснування, неодноразово обирається в правління товариства, член Фундації дослідження Лемківщини. На запрошення лемківської організації США був присутній в 2008 р. на IX «Лемківській Ватрі». Активний учасник церковного хору у лемківській Церкві в Шевченківському гаї.

БАЙСА ДМИТРО — нар. 8.11.1936, с. Радоцина Горлицького повіту на Лемківщині, пом. 2.01.1988, Львів — культурний діяч в ділянці розвитку лемківського пісенного фольклору.

У 1945 р. з родиною був переселений в Кіровоградську область, а в 1947 р. переїхали на Львівщину. Середню школу закінчив у с. Поршина біля Львова і відразу включився у трудову діяльність. До кінця життя працював на Львівському заводі ім. В. Леніна, де користувався авторитетом.

Д. Байса був великим цінителем культурних скарбів лемків, любителем лемківської пісні, одним з перших організаторів народної хорової капели «Лемковина» (Львів). Від самого початку існування капели (1969) був її незмінним учасником, а останні п'ять років старостою. Постійно вивчав історію рідного краю, допомагав у цій ділянці іншим.

БАЙСА ПЕТРО — нар. 7.07.1945, с. Ворошилова Кіровоградської області — активний громадський діяч серед лемків на Україні, де переселилися після війни його батьки з с. Радоцини Горлицького повіту на Лемківщині. Незабаром батьки переїхали до Львова. У Львові закінчив навчання, працює електротехніком на одному із львівських заводів, поруч з цим захоплюється проблемою розвитку кооперативного руху.

Серед лемків Львівщини та поза межами області користується великою популярністю, як член народної хорової капели «Лемківщина» та її староста. Великий майстер не лише співу, але і сатири й гумору, любитель публіки. Є членом Товариства «Лемківщина» у Львові.

БАЛАДА — (*фр. ballade*, від *лат. ballo* — танцю). В літературі — віршований ліро-спічний твір легендарного або історичного змісту, в музиці — інструментальний або вокальний твір розповідного характеру. Бере початок у фольклорі. Багато баладних пісень є в українському, зокрема в лемківському фольклорі (пісні про Бондарівну, пісня про Штефана воєводу та ін.). Фольклорна балада-пісня розпові-

З початку Першої світової війни служив у цісарській армії, що породило нові теми творів («Маті і воїн», «Гучит віхор», «На італіянському фронті»), в яких описує страхіття війни, згадує рідні Бескиди і Латорицю. Вірші дещо програють від зловживання діалектизмами.

«ВАТРА» — журнал, квартальник; орган Об'єднання лемків у Польщі. Виходить з 1991 р., головним редактором якого (до квітня 1999 р.) був Михайло Ковалський.

Журнал присвячений, головним чином, записам й аналізові життя лемків у Польщі та поза її межами, культурно-мистецьким подіям в лемківському середовищі. У квартальному широко і послідовно представляється творчість митців Василя Мадзеляна, Никифора Дровняка, Григорія Пецуха та інших, як також митців-лемків в Україні. З історичних подій глибокий аналіз знайшла післявоєнна трагедія лемків 1944–1947 рр., зокрема наслідки Акції «Вісла» 1947 р.

На сторінках журналу належна увага присвячена фестивалеві «Ватра» у Ждині, постійно друкується «Хроніка подій» на Лемківщині. Гідними уваги матеріали про різних видатних людей, як Б.-І. Антонич, В. Хиляк, С. Дзюбина, Л. Гец і багатьох інших. У «Ватрі» широко аналізуються такі події, як Конгреси Світової Федерації Лемків, з'їзди Об'єднання лемків у Польщі.

«Ватра» користується увагою та визнанням лемків не лише у Польщі, але й в інших країнах на кількох континентах.

«ВАТРА» (фестиваль). У тяжкі часи нашого вигнання довго думали лемківські діячі, як вистояти проти насильної асиміляції нашого племені, котре розшорщене щоразу швидше піддавалося зубові часу. Минали довгі роки у заклятому мовчанні і щоразу більше малодушних тошилося в чужому морі, так як то і було передбачено шовіністичним режимом. Жити 40 років з клеймом українського бандитарізуна, таке не кожен витримував і або ставав національним калікою, або помирав безіменним. Сорок років життя в чужому середовищі — цілком достатній час, щоб

людину перетворити в манекен, якому вже дуже добре, бо має що їсти і пити. Сорок років — то біблійний час єврейського народу, його вавилонської неволі. Чи всі воїни уникли асиміляції? Сумнівно. Але як настав сприятливий час, масово повернулись на землю своїх предків, тим самим засвідчили перед світом, що народ іх безсмертний. В 1983 р. наявіть найбільші оптимісти втрачали віру в щасливу зірку нашого народу і, здавалося, фанатики хапаються за лезо бритви щоб втриматися на поверхні. Справжньою дошкою нашого порятунку виявилася «Лемківська ватра 1983», яку організували Володислав Грабан з Криниці, Федір Гоч з Зіндронови, Павло Стефанівський з Білянки, Петро Трохановський з Криниці, а також диригент ансамблю пісні і музики «Лемковина» з Білянки Ярослав Трохановський, який подарував нашому народу насолоду від рідної музики і пісні. Його праця будила сплятих і байдужих, його пісня привертала і коначоючи до життя нашого народу. На його концерти люди приїжджають з одного кінця країни в інший, щоб вгамувати спрагу, яка мучила їх продовж довгих десятиліть. Люди плачали з радості і витирали гіркі слізози національних сиріт і болю, якому не було видно кінця. Така була **ПЕРША «Лемківська ватра»** на поляні між селами Чорна і Устя Руське, 12–14.08.1983 р. староста Семен Мадзелян. Поставлено 46 шатер, прийшло 314 глядачів з 87 місцевостей.

ДРУГА «Ватра» організована там же, між Устям Руським і Чорним 20–22.07.1984 р. староста Ярослав Трохановський. Прийняло участь 1500 глядачів, поставлено 117 шатер. Медалями від Міністерства культури і мистецтва «Заслужений діяч культури» нагороджено активних членів ансамблю «Лемковина».

ТРЕТЬЯ «Ватра» проходила в Ганчовій 20–22.07.1985 р., староста Теодор Гоч. Поставлено понад 200 шатер, прибуло 2000 ватрян. Відбулася зустріч з добровольцями Червоної армії. На свято приїхали: доц. Степан Заброварний, др. Володимир Мокрій. В суботу велика бура перервала виступи і частина ватрян виїхала.

Пантелеймон керував організаційними заходами, які довели до створення з навколо лиших сіл окремої адміністративної державної одиниці під назвою «Східнолемківська Республіка» («Вислоцька Республіка», «Команецька Республіка»), що присдана була до ЗУНРу. Проіснувала вона трохи більше двох місяців, а потім була розгромлена польським військом.

Після II світової війни багато родин переселено в Україну. У 1975 р. тут нараховувалося близько 100 садіб, в яких жили в основному польські поселенці з околиць Krakova. Лише кілька лемківських родин мешкало у горішній частині села. Церкву Зішестя Святого Духа у Вислоці Горішньому розібрано у 1947 р., матеріал з неї використано для побудови моста в Команчі. Занедбано давнє кладовище біля церкви. У Вислоці народився о. Дмитро Блажевський.

ВИСЛОЦЬКА АННА — нар. 1890, с. Клечани Горлицького повіту, Польща, пом. 24.01.1985, м. Krakів — педагог, громадський і освітній діяч. Початкову школу закінчила у рідному селі, гімназію — в Горлицях. У 1915–1946 рр. працювала вчителькою в лемківському селі Ганчовій. Користувалася великим авторитетом серед населення як здібний педагог і активний громадсько-освітній діяч. Поза працею в школі, навчала селянок вирощувати городину, квіти, лікувати різні захворювання. Тяжко пережила смерть трьох дітей, зокрема семирічної дочки Дарії. Її дочку Олександру, теж учительку, після повторного арешту розстріляли гестапівці 24.09.1943 р. в Яслі за участю у партизанському русі і допомогу антифашистам. Тоді ж фашисти розстріляли її внука Мирослава. Арештували окупанти й А. Вислоцьку.

Активно працювала також у післявоєнні роки. Написала ряд спогадів про Ганчову та її мешканців. Її перу належить кілька історико-етнографічних нарисів з лемківською тематикою, що друкувалися на сторінках прогресивної преси в США.

ВИСЛОЦЬКИЙ ДМИТРО — нар. 4.11.1888, с. Лабова Новосанчівського

повіту, Польща, пом. 27.12.1968, Львів — політичний, громадський і культурний діяч української еміграції, журналіст.

Ше студентом, видавав у Новому Санчі газету «Лемко». На початку I світової війни був заарештований і ув'язнений в концентраційному таборі у Талергофі за приналежність до москофільських організацій.

Хоронячись від переслідування з боку польських урядових чинників, виїхав у Канаду (1920). Тут, а пізніше у США, видавав місячник «Лемко», організував об'єднання частини емігрантів-лемків у «Лемко-Союзі» з органом «Карпатська Русь», що й редактував у 1931–1944 рр. (літ. псевдонім Гунянка Ваньо).

I «Лемко», і «Карпатська Русь» допускали чимало помилок у трактуванні національної приналежності лемків, у перекрученному вигляді висвітлювали історію українського народу, заперечували право України на існування як самостійної, незалежної від Росії, держави).

У 1946 р. приїхав у піднівельну Україну, куди після війни переселено більшість лемків з Польщі. Спочатку проживав на Закарпатті, потім у Львові. Був членом правління Львівського відділення Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном.

Автор ряду оповідань, одноактних п'єс, а також історичних праць про лемків, написаних у світлі москофільської орієнтації.

ВИСЛОЧОК — село Львівського війводства Сяніцького повіту, Польща. Назва — від р. Вислючок. До 1945 р. тут жили лемки.

За переказами, первісна назва — Горішня Тернова. В 1435 р. воно згадується вже як Вислючок (З. Штібер). Грамотою від 1537 р. генеральний маршалок Польського Королівства П. Кміта ствердив, що у своїх дворах як у Долішній, так і Горішній Тернові (Висліку) продав руському священикові Васькові Ільницькому солтисство за 40 польських марок з правом поселити кметів на «волоському» праві. П. Кміта продав по одному лані для будівництва

зливання молюка. Рослинним орнаментом прикрашували миски, мисочки, а також горнятка. В XIX ст. орнамент творився переважно з «кривульок», «галузок», простих, хвильистих та ламаних ліній, зі спрощених малюнків рослини і квітів. У першій половині ХХ ст. орнаменттика по суті не змінилася, але набула більшої досконалості. Раніше листок зображувався рисочкою, а квітка — поділеним колісцем. У 20-х рр. ХХ ст. рослини, квіти малювалися більш старанно, в деталях, близче до природи, з відповідною стилізацією.

У післявоєнному часі мистецтво малювання глиняного посуду завмерло. Гончарне виробництво продовжував деякий час Андрій Розсоха з с. Ріпник Горлицького повіту.

На зламі тисячоліть гончарство розвивається в Іршавському районі Закарпатської області.

ГОРБАЛЬ БОГДАН — нар. 27.10.1965, с. Сіліава, зах. Польща — Лемківський історик та фахівець з інформаційних технологій, бібліотекознавець. Батьки-лемки: мати з с. Мушинка Новосанчівського повіту, батько — з с. Бортне Горлицького повіту.

Закінчив історичний відділ Вроцлавського університету (1989). У 1990 р. вийшов до США. Згодом, у Нью-Йоркському університеті закінчив бібліотекознавчі студії. Працює бібліотескарем у публічній бібліотеці в Нью-Йорку. Магістер бібліотекознавства 1998, доктор філософії в галузі історії 2005 р.

Предметом його зацікавлення як історика і публіциста є історія і сучасне життя лемків. Б. Горбаль — автор численних праць, нарисів, рецензій переважно у лемківській періодиці в Польщі і США. Серед його праць є такі: «Руська Народна Республіка Лемків» (1988 р.), «Лемки» (1993 р.), «Іван Кинця та історія його села Орябіни» (1994 р.), перша книжкова публікація «Політична діяльність лемків на Лемківщині — 1918–1921» (Вроцлав, 1997 р.), «Фльоринка» (1998 р.), «Кілька слів про лемківську родину Дуркотів» (2000 р.) та ряд інших.

Автор багатьох статей у «Енциклопедії Карпатських Русинів» (2010 р.).

ГОРБАЛЬ МАРІЯ — нар. 06.08.1953, с. Селисько Львівської обл. Пустомитівського р-ну — журналіст-редактор. Після закінчення Львівської середньої школи № 63 здобула вищу освіту в інституті друкарства ім. І. Федорова. Працювала у республіканському видавництві при Львівському державному університеті. З 1992 р. працює в інституті пародознавства на посаді провідного наукового редактора.

Відрізняється рядом праць на лемківську тематику, що виходили в інституті пародознавства НАН України, зокрема на історичну та культурологічну тематику: Олійник Юрій «У лемківській тихій стороні» (1995); Тарнович Юліан «Ілюстрована історія Лемківщини» (1998); «Лемківщина», «Історико-етнографічне дослідження» у 2-х томах (т. 1, 1999; т. 2, 2002) та інші.

Автор монографій «Різдвяна обрядовість Лемківщини», 2011; «Різдво на Лемківщині», 2004; «Різдвята зірпичка», 2007; «Різдвяна яличка», 2009; упорядник Лемківського календаря (2005, 2013).

Член Фундації Дослідження Лемківщини у м. Львові.

ГОРБАЛЬ МИКОЛА — нар. 10.09.1941, с. Воловець Горлицького повіту, Польща — український поет, композитор, художник. У 1945 р. з матір'ю-вдовою виселено його до с. Листяче Заліпницького р-ну на Тернопільщині.

Закінчив середню школу і музичний відділ Чортківського педагогічного училища. Працював учителем музики в Борщівській восьмирічній школі, керував музичними і хоровими гуртками. Продовжив (заочно) навчання в Івано-Франківському педагогічному інституті, викладав стику у сільськогосподарському технікумі, керував хором лікарів у Борщівській районній лікарні.

На той час припадає початок його поетичної та композиторської творчості. Написав літературною мовою та у лемківському діалекті.

Кийова, Лісова, Лівійської Гути. Особливо завзяту боротьбу з німцями організація розгорнула на Старолюбовлянщині. Після війни українці Словаччини — делегати Народного з'їзду, обрали П. Жидовського заступником голови Народної Ради Пряшівщини. Національні збори Чехословаччини обрали його депутатом Чехословацького парламенту.

Нагороджений багатьма відзнаками, серед яких орден Словацького національного повстання, медаль «Чехословацький воєнний хрест».

ЖИЛИЧ НЕСТОР — нар. 19.05.1914, с. Камянка, Польща — лемківський учитель, поет, публіцист російської та прокомуністичної орієнтації в Польщі та Україні. По закінченні гімназії в м. Мушина та вчительської семінарії в Самборі наприкінці 1930-х рр. Н. Жилич почав викладати в початкових школах Лемківщини. Через свої ліві переконання арештовувався польською владою, а під час нацистської окупації Лемківщини у 1942 р. — українською поліцією. Йому вдалося втекти з в'язниці у 1944 р., і він був одним із перших лемків, що емігрували до радянської України, де він працював вчителем до 1974 р. Майже всі опубліковані твори Н. Жилича з'явилися у газетах та альманахах Лемко-Союзу в США і Канаді.

ЖИРОШ МИРОН — нар. 1.06.1936, Руський Керестур, Югославія — історик, публіцист, діяч у середовищі русинів і українців Югославії.

Педагогічну школу закінчив у Самборі, вищу — в Новому Саду, юридичний факультет — у Белграді. Працював вчителем у Дюрдьові, Руському Керестурі і Новому Саду, правником у Руському Керестурі. Від 1966 р. і до виходу на пенсію в 1991 р. працював у радіо в Новому Саду (програма по русинському). Опрацьовував і редактував інформаційні передачі «Радіоновини», «Сільські новини», історичний серіал «Давно, давно то було», також «Дороги нашого життя». Він автор ряду телевізійних фільмів, серед яких є: «225 років школі у Руському Керестурі», «Горница і

русини», «Русини у Шайкашкей». Публістичні і наукові праці друкували у «Народному руському календарі», у виданнях «Швєтлосць», «Нова думка», «Думки з Дунаю», «Карпатський край», «Руське слово» та інших. Нагороджений багатьма державними відзнаками.

М. Жирош є автором кількох книжкових видань: «Сногади про минуле», Новий Сад, 1995; «Жива Горница», т. I, Будапешт, 1996; «Жива Горница», т. II, 1993–1996; «Надія під чужим небом», Мишколц, 1997; «Бачвансько-римски руснаки дома и у швеце», т. I, 1997; «Бачвансько-сримски руснаци дома и у швеце», т. II, 1998.

Творчість М. Жироша має велике значення для вивчення історії і культури русинів, українців Югославії.

ЖИТЛО — споруда для захисту людини від несприятливих впливів природних факторів. Характер житла, як одного з важливих елементів матеріальної культури, визначається умовами існування людини. Оскільки ці умови змінюються в історичному розвитку суспільства, змінюється також якість, тип і форма житла.

Вивчення житла, його історії та будівельної техніки дозволяє простежити розвиток культурного рівня народу, виявити характерні особливості тієї чи іншої його групи. Вивчення житла українців Західних Карпат — лемків із його численними давньослов'янськими архаїзмами допоможе більш глибоко розкрити процес розвитку житла у східних слов'ян.

Найдавнішим типом житла слов'ян були, напевно, землянки з шатровидною дерев'яною надбудовою, згодом — наземне житло з кімнати і сіней. Найбільш поширеною формою житла слов'ян ХІІІ–ХІV ст. була тридільна споруда, яка складалася з хати (властивого житла), сіней і комори (або стайні). Ця форма житла була домінуючою серед слов'ян до середини ХХ ст. На території Західних Карпат процес розвитку житла пройшов додатковий етап. Тридільна загальнослов'янська споруда поступово перетворилася на характерну довгу будівлю («довгу хижу»). У

МАКСИМОВІЧ ВЛАДИСЛАВ — нар. 5.09.1949, м. Люблін, Польща, в сім'ї лемків, мати Марія Гранична (1931–1998 рр.) народжена в с. Гирова, тато Іван Максимович (1917–1995 рр.) із с. Волтушопа. Марія Гранична спочатку була переселена в Дніпропетровську область, потім вдалося повернутися разом з іншими родинами на Лемківщину, а в 1947 р. була переселена на західні землі Польщі.

Дякуючи Павлу Граничному, брату матері, сім'я Максимовичів в 1964 р. вийшла з Польщі до США. З перших днів перебування в Америці Владислав приділив основну увагу навчанню, спочатку закінчив середню школу, а потім коледж. У 1996 році став адміністратором інтернетової сторінки, присвяченій лемкам, а вийшовши на пенсію практично приділяє весь свій час популяризації, збереженню всього, що стосується лемків, особливо відео. Такої картотеки відео, яка є у Максимовича, не мають ні музеї, ні товариства та окремі збирачі матеріалів про Лемківщину. Особливо цінними являються книжки «Лемківське весілля» (2002) Лемківська Народна Музика на воскових циліндрах (1901–1903) і Американських Рекордах (1928–1930) видане в 2008 році. В. Максимович постійно відвідує Лемківські фестивалі в Польщі, Україні, являється заступником голови Товариства «Лемкосоюз» в США.

МАКСИМОВІЧ ІВАН — нар. 02.1941, с. Волтушова Сяноцького повіту Krakівського воєводства, Польща — економіст, педагог. Кандидат економічних наук (1997). Медаль «Воїн-інтернаціоналіст 1 ступеня» (2004). Закінчив текстильний технікум у м. Чернівці (1976, технікум технологій виробництва та економіки, Тернопільський фінансово-економічний інститут 1987 ТАНГ). 1968–1988 рр. — майстер, начальник цеху на Тернопільському бавовняному комбінаті, 1988–1999 рр. — заступник начальника відділу, старший викладач, доцент кафедри економіки підприємств і корпорацій ТАНГ. Від 1992 р. — ректор Бучацького інституту менеджменту і аудиту, доцент кафедри економіки і підприємства цього

ВНЗ. Співавтор книжки «Вінець королівства» (2004).

МАКУХ СТЕПАН — нар. 1901, с. Турицьке Сяніцького повіту, Польща — 1984, Варшава — політичний і громадський діяч на Лемківщині. У 1903 р. помер його батько, а в 1914 р. — мати. Дитинство і юність були дуже важкі. Молодим вступив на шлях боротьби за кращу долю лемківських селян. Керував боротьбою робітників і селян, організував страйки на промислових підприємствах Сяноки, виступив на підтримку повстання селян Ліського і Сяніцького повітів влітку 1932 р. За революційну діяльність у 1935 р. був арештований, а в 1936 р. засуджений на 10 років тяжкої в'язниці. Прокомунистичні українські кола на еміграції створили «Комітет оборони політв'язнія Степана Макуха», зібрано 290 доларів на його оборону. Звільнений з тюрем на початку війни, віював на фронті з німецькими фашистами. У першій половині 50-х рр. працював у Головному правлінні Кооперативу «Самопоміс чілопська». У 1959 р. був одним з тих, які підготовляли матеріали для проведення організаційного з'їзду Українського суспільно-культурного товариства та видання української газети. Став головою оргкомітету, а на І з'їзді УСКТ обраний першим головою Головного правління Товариства. Автор численних статей про становище селян на Лемківщині, розвиток революційно-визвольного руху в Західних Карпатах. Ряд статей друкувалися в довосінніх прокомунистичних виданнях (збірниках, журналах, газетах), а також у післявоєнних. У статтях цитуються цікаві маловідомі документи, подаються факти боротьби, одним з учасників був він сам.

МАЛАСТІВ — невелике село в Горлицькому повіті, Польща. За даними на 1935 р., в селі нараховували 470 мешканців-лемків. Дату заснування села не вдалося вияснити. Перша історична згадка про нього походить з 1663 р. (З. Штібер). За Йосифівською метрикою з 1787 р., в селі на той час жили родини з прізвищами: Адамік (2), Баб'як, Баницький (3), Баюс

ку служив у Свято-Вознесенському храмі с. Сеньково Куп'янського району, потім недовго в Куп'янську і з 1983 року в місті Ізюмі — у Свято-Вознесенському кафедральному трохпрестольному соборі, в якому знаходиться Чудотворний Образ Піщанської Божої Матері. Неподалік є джерело благодатної води Богоматері. Стараннями отця Йосифа у 2003 році коло джерела споруджена капличка з купальникою.

Там мешканці міста і численні паломники зі всіх областей України та інших держав можуть молитися і омитися цілющою водою.

Отець Йосиф не шкодував за молодими роками свого життя — разом з ним відбувало каторму багато священиків. Він вважав себе щасливим. Разом із дружиною Ганною виховав сина і доньку, зять — теж священик. Мають онуків. Разом із зятем йздів по святих місцях: були в Єрусалимі, служили Літургію біля Гроба Господнього, відвідали Вифлеєм, Йордан, а також побували у Греції, Туреччині, Єгипті, на Кипрі, на горі Синай.

О. Йосиф писав до мене: «Я вдячний Богові за всі його щедроти, стараюся бути таким священиком, як нас вчили бощанські священики». Я вислала йому книжечку «Незабуте Босько», то він писав, що плаکав, коли її читав.

Бощани з міст Києва, Львова, Золочева і Самбора сумують за патріотом Лемківщини, який щиро служив Богові та любив свій рідний край.

РОПЕНКА — село в Ліському повіті з греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці побудованої в 1808 р. дочірня до церкви у с. Ванькові. Після переселення церкву в 1986 р. розібрали на потреби будови костелу в Ванькові.

РОПЕЦЬКИЙ ВОЛОДИМИР — нар. 11.11.1953, с. Маринопіль Галицького р-ну Івано-Франківської обл. — голова Світової федерації українських лемківських об'єднань (СФУЛО), скульптор, доцент Української академії друкарства,

член Національної спілки художників України, заслужений діяч мистецтв України.

Вчився в Косівському технікумі народних художніх промислів (1970–1974) і Львівському інституті прикладного і декоративного мистецтва (1974–1979), (тепер Львівська академія мистецтв). Учасник більше тридцяти українських та міжнародних виставок скульптури в Україні, Росії, Латвії, Бельгії, Франції. Організатор лемківських виставок, забав, фестивалів у Львові.

Володимир Ропецький не мислить свого життя без постійної творчості, як і без активної участі в громадському житті. Не так часто зустрічаються добре художники, які б мали ще і організаторський хист. Він — багатолітній голова Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина». Очевидно, джерелом наснаги, завзятості, натхнення є його лемківське коріння, від якого йде нестимна впertiaсть до художньої творчості й наснага до громадської активності. Один із небагатьох лемківських діячів, він говорить і виступає по-лемківськи. Промовляє виважено, аргументовано, як личить лідерові, мислить образно, як належить творцеві.

Батьки Адам та Парасковія — родом з села Тилич біля м. Криниця, на західній Лемківщині. Із п'ятьох дітей сім'ї Ропецьких він наймолодший син. Його робота як голови Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина» була гідно оцінена і VI конгрес СФУЛО 5 травня 2007 року обрав Володимира Ропецького головою Світової федерації українських лемківських об'єднань.

Пам'ятники Т. Шевченку, виконані В. Ропецьким, встановлені в Зборові, Чорткові, в с. Сновичах, пам'ятні знаки в м. Самборі, с. Бучалах, в с. Святкова Велика (Лемківщина).

Продовженням освіснія монументальної скульптури був проект пам'ятника нескореній українській нації для м. Теребовлі (Тернопільщина) та відкриття в 1995 році у Трускавці пам'ятника Романові Різняку (Маковецькому), уродженцю цього міста.

ЧАРНА — село в Новосанчівському повіті, Польща, розміщене на віддалі 18 км від містечка Грибова. Назва, очевидно, від річки Чорна, залишилася у польському звучанні. Є думка, що оселя виникла в XV ст. (Ю. Тарнович), хоч перша історична згадка про село відноситься до 1674 р.

У 1764 р. в селі побудовано церкву св. Дмитрія (доцірня до церкви в селі Брунари Вижні).

За Йосифінською метрикою 1787 р., в селі на той час проживали родини з прізвищами: Копистинський, Перегрим (по 5 родин), Новицький, Нестерак, Репчик, Гамбалік (по 3 родини) та інші.

У міжвоєнну пору ХХ ст. діяла тут початкова школа. За даними на 1935 р., в селі на той час мешкало 510 лемків греко-католиків. Після виселення лемків у 1947 р. церкву перетворено на костел. На початок 90-х рр. ХХ ст. тут нараховували всього 30 садіб, заселених поляками.

ЧАЧІВ — невелике мішане село в Новосанчівському повіті. Походження назви не виявлено. Перша історична згадка про село відноситься до 1581 року.

У 1935 р. тут проживало 79 лемківських сімей.

ЧЕБЕРЕНЧИК АННА (Аничка) — нар. 19.01.1977 с. Свірж Львівської обл. у лемківській родині. Закінчила Львівське училище культури та мистецтв (факультет хорового диригування). Кілька років співала в хоровій капелі «Мрія», яка діє у Львівській Комерційній академії. З капелою багато концертувала по Україні та за кордоном. Згодом вступила до Комерційної академії, факультет менеджменту, яку закінчила в 2003 р. з дипломом бакалавра та магістра Бізнесової адміністрації.

З дитинства мріяла про кар'єру естрадної співачки. Закохана в лемківські пісні, які з народження чула у своїй родині, виростала з ними і змалку співала. Мабуть, саме це мало вирішальній вплив на вибір пісень до першої сольної програми та на запис першого компакт-диску лемківських пісень в сучасних стилях «Аничка».

Свій творчий шлях на естраді Аничка розпочала у липні 1999 року на XVII міжнародному фестивалі «Лемківська Ватра» в Ждині (Польща). Саме там відбувся перший виступ співачки і прозвучали її перші лемківські пісні в сучасних стилях. Аничка стала відкриттям фестивалю, і з того часу розпочалася активна творча робота, участь у фестивалях, концертах, конкурсах та різноманітних імпрезах. Аничка вже знайшла свого слухача в Україні та за кордоном.

Після першого, але дуже важливого успіху на XVII Лемківській ватрі в Польщі (2000 р.) Аничка почала здійснювати свою життєву мрію і присвятивши мистецтву пісні і музики.

Вона відразу почала активну роботу над собою, прагнучи оцінки її таланту. Аничка брала участь у всіх конкурсах та фестивалях, шукаючи свого глядача. І за короткий час вона довела, що має непересічний дар, — починаючи з всеукраїнського фестивалю «Пісенний вернісаж» і продовжуючи цілою низкою національних та міжнародних конкурсів, де вона завоювала призові місця: «Боромля», «Доля», «Золоті Трембіти», «Море дружів», «Конкурс Володимира Івасюка», «Європа Без Кордонів». Аничка виступала у Києві, Чернівцях, Ялті, Боромлі, Львові, польських Легніці, Ждині, Михайліві, Кракові. У Голівуді вона взяла участь у престижному змаганні «World Championship of Performing Arts», (Світове Змагання Естрадних Мистецтв), де отримала золоту медаль в номінації «Фольклорна пісня» та срібну медаль в категорії «Сучасна музика».

З цього часу вона постійно вдосконалює свій голос у професора Володимири Чайки, прими-опери Львівської опери.

Отримавши перше визнання в публіці, Аничка береться за запис свого першого альбому. Це збірник пісень, близьких душі співачки, що має лемківське коріння. Альбом вийшов під назвою «Аничка» (2000 рік) і зібрав лемківські народні пісні у сучасних обробках.

Стас відомою і її авторська пісня, з власною музикою та словами. Згодом ви-

Видання «Енциклопедії Лемківщини» під загрозою зриву

Закінчивши у 1958 році історичний факультет Львівського університету ім. І. Франка і перебуваючи на посаді старшого наукового працівника Львівського історичного музею, я почав збирати різні відомості з історії та культури лемків, історії сіл, довідки про визначних людей. Перші дві сотні інформацій, опрацьованих за алфавітом, надіслав до редакції «Нашого слова» у м. Варшаві.

Стараєннями редактора «Лемківської сторінки» Анатолія Кобеляка, лемка з с. Крампна, на сторінках тижневика розпочато друкування циклу »З історії та культури лемків». Було також надруковано кілька сквальних відгуків із пропозицією продовжити надалі опрацювання і друкування такого циклу, надавши йому форму «Енциклопедичного словника Лемківщини».

Опрацювання матеріалів тривало до кінця 80-их рр. і коли досягло двох тисяч інформацій, то сформувалася ідея створення «Малої енциклопедії Лемківщини». Рукопис був дбайливо прорецензований у Львівському видавництві «Каменяр» — авторові надано ряд цінних порад для доопрацювання. Але видатня праці вимагало великих коштів.

1992 року у м. Варшаві я зустрівся з А. Кобеляком та розповів йому про труднощі з виданням «Енциклопедії». «Ти, друже, не турбуйся, — потішив він мене. — Ми тут видамо книгу в нашому новствореному видавництві «Укар». Це ми зробимо за власні кошти з пізнішим зарахуванням частини виторгу з реалізації «Енциклопедії». Буде це наш дар для Лемківщини і для Івана Красовського...».

Це запевнення принесло мені неабияку радість...

Влітку 1993 року ми з другом Михайлом Крупою, за порадою А. Кобеляка, привезли до м. Варшави кілька папок з машинописними текстами. Наша зустріч була вельми приемною і обнадійливою: можливо, «Енциклопедія» вийде у 1997 році до 70-річчя Івана Красовського, а як не вдастся, то у 2002 році до 75-річчя.

Обіцянки А. Кобеляка виявилися пустими. Роки пролітали неймовірно швидко. Я вже відсвяткував 80-річний ювілей. При черговому нагадуванні А. Кобеляк заявив: «Робота обширна, не дамо собі ради. Потрібно терміново оплатити головному редакторові Романові Галану одну тисячу доларів, а я грошей не маю...».

Ми попросили п. Олега Іванусіва (Канада) і він подарував А. Кобелякові згадану суму.

Наприкінці 2008 року, будучи у м. Києві, я домовився з фінансово-спроможними активістами-лемками про видання «Енциклопедії» в столиці України після того, як перешлють з Варшави видавничу фотоплівку. На моє прохання п. А. Кобеляк обіцяв виготовити фотоплівку до середини 2009 р. Про це було повідомлено у пресі («Наше слово», «Ватра», «Дзвони Лемківщини»).

Минув 2009 рік, минає і 2010-ий, але п. Кобеляк вже нічого не обіцяє, посилаючись на трудні життєві ситуації.

Я, нарешті, зрозумів, що ідея з виданням «Енциклопедії» провалилася. Болить душа, головним чином, за те, що я тривалий час дарма довіряв людям...

Судитися з Анатолієм Кобеляком не буду. Мені вже 83 роки і бігати по варшавських судах не зможу, а найняти досвідченого адвоката оборонцем — не маю коштів. Нехай уже Всешипій справедливо оцінить наші вчинки.

Іван Красовський (Львів, Україна)

ПІСЛЯМОВА

Радісні почуття заповнюють душу автора і упорядника поважної і корисної праці, коли відчушиш реальність того, що наближається хвилина, коли на аркуші паперу з'явиться заповітна точка, як довгоочікуваний сигнал завершення задуманого.

Справді таку точку поставлено, як знак завершення праці над текстом довгоочікуваного «Енциклопедичного словника Лемківщини». Це лише перший успіх, але праця над «словником» ще, прямо скажемо, продовжуватиметься у наступні роки. Турбуючі питання: Чи все враховано і зроблено для новного здійснення проблеми опрацювання історичного минулого, культури, мистецтва, літератури західної етнографічної групи українського народу і чи сповна віддано заслужену повагу країним синам і дочкам Західних Карпат?

Поважну спробу здійснення такої благородної ідеї як створення «Енциклопедії Лемківщини» розпочав ще у 60-х роках минулого сторіччя, тоді ще молодий науковець, історик-етнограф з Лемківщини старший науковий працівник Львівського історично-географічного музею та завідуючий науковим відділом музею народної архітектури Іван Красовський.

Він почав складати словник історії лемків і частинами, протягом кільканадцяти років, друкувати короткі інформації про окремі події та факти на сторінках українського тижневика «Наше слово» (Варшава) під девізом «З історії та культури Лемків». Редагував цей перший словник тодішній редактор тижневика лемко Анатоль Кобеляк. І він і інші працівники «Нашого слова», численні читачі радили авторові словника допрацювати всі довідкові інформації (а їх було близько двох тисяч) як єдину цілість енциклопедичного видання присвяченого Лемківщині. А. Кобеляк обіцяв здійснити видання «Енциклопедії Лемківщини» спільно з досвідченим журналістом Романом Галаном у видавництві «Укар» (Варшава).

У 1993 році автор передав зацікавленим особам кілька папок рукописів. А. Кобеляк і Р. Галан розпочали довготривалу, поважну працю над вдосконаленням змісту словника. Зроблено було дуже багато, але роки нестримно бігли один за другим, коли через 17 років виявилось, що через нестачу коштів видання «Енциклопедії» зустрілось з поважними перешкодами.

I. Красовський надрукував в тижневику кілька тривожних листків, також попробували домовитися з п. Кобеляком про передачу нам в Україну, за відповідну оплату, всіх опрацюваних матеріалів. Але редактор А. Кобеляк відмовився. Згодом Р. Галан поважно захворів і помер. Згодом 6 січня 2013 р. відійшов від нас Анатолій Кобеляк. Ще до того часу ми з I. Красовським розпочали опрацювання чорнових матеріалів «Словника» для видання його в Україні, щоб тим самим врятувати довгоочікуну творчу працю історика Івана Красовського.

Почалася наша трудна праця, яка ускладнивалася тим, що перший автор «Словника» I. Красовський ще у 2003 р. захворів на очі і після відчутиої втрати гостроти зору не зміг включитися в активну працю над відновленням застарілих уже текстів, створення нових. Незначне покращення зору після операції правого ока (ліве було стражечено ще в часі війни у 1943 р.) не вирішило проблеми і мій колега міг лише, в основному, порадами надавати мені допомогу. Таким чином основний тягар складної праці над «Словником» ліг, як кажуть на мої плечі, хоч I. Красовський, по можли-

вості, наділяв мене відчуття допомогою. Велика заслуга у підготовці тексту належить моїм друзям історикам, науковцям інших галузей, рецензентам, серед яких члени Київського товариства «Лемківщина» Євгенія Турчин, Марія Білас-Тепла, Михайло Городецький, Надія Кінщак, неоціненну велику роботу виконали Довбуш Ріта та Ясінська Тетяна, а також працівники інституту енциклопедичних досліджень. У підготовці тексту до друку допомогла Гавсько Світлана. Хочемо їм широко подякувати за безцінну допомогу, яка врятувала ситуацію з виданням «Словника».

Початково я не представив собі обсягу цієї праці. Створилася проблема з ілюстративним матеріалом. Комплект фотоілюстрацій був пересланий раніше у Варшаву, але не повернутий. Новий збір матеріалів забрав би багато часу і на невизначений термін відтеснив би видання «Словника». Ми вирішили відмовитися від зображення «Словника» фотоілюстраціями, хоч цього нашого вчинку напевно не схвалять дослідники культури лемків, читачі.

Нарешті вдалося зблізитися до завершення опрацювання рукопису. Але болить душа з того приводу, що не все вдалося завершити бездоганно, на належному рівні. Не все допрацювано, направлено не всі попередні недоробки, виправлені не всі граматичні помилки, не поновлені, очевидно, застарілі відомості про окремі події, особи, явища.

Але ми вирішили видати «Словник» в стані дотеперішнього опрацювання, хоч свідомі того, що читачі знайдуть у тексті ряд помилок і не доопрацювань, назвуть у рецензіях. Ми віримо що Шановні читачі зрозуміють складну ситуацію в його опрацюванню, не занадто критикуватимуть авторів і упорядників «Словника», а терпеливо і добродушно називатимуть недоробки і помилки, що ми їх так же дбайливо будемо громадити. Можливо, що отримаємо ще додаткові матеріали з Варшави, що їх опрацювали А. Кобеляк та Р. Галан.

Тоді через кілька років, ми і наші молоді помічники-науковці будемо мати змогу додатково опрацювати друге доповнене і виправлене видання «Енциклопедичного словника «Лемківщини»».

Іван Челак

Науково-популярне видання

Красовський Іван, Челак Іван
ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ СЛОВНИК ЛЕМКІВЩИНИ

Видастися в авторській редакції

Відповідальний за випуск Олег Фелтовець

Технічний редактор Володимир Русиняк

Набір, верстка Ріти Довбуш

Підписано до друку 11.12.2009. Формат 60 × 84 1/8

Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».

Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 87,73. Зам. 3-014/007.

Видавництво «Астролябія», ТзОВ

а/с 66, Львів 79000 Україна

Тел.: +38032 243 56 72

Факс: +38032 243 56 71

Ел. пошта: info@astrolabium.com.ua

Web-сторінка: <http://www.astrolabium.com.ua>

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців ДК № 967

**K-78 Красовський Іван, Челак Іван
ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ СЛОВНИК ЛЕМКІВЩИНИ [Текст] — Львів: Астролябія,
2013. — 751 с., іл. 16 с.**

ISBN 978-617-664-028-8

«Енциклопедичний словник Лемківщини» став результатом досліджень історії Лемківщини, які І. Красовський розпочав ще у другій половині 50-х років. Почав складати словник історії лемків і частинами, протягом кільканадцяти років, друкувати короткі інформації про окремі події та факти на сторінках українського тижневика «Наши слова» (Варшава) під девізом «З історії та культури Лемків». Численні читачі радили авторові словника допрацювати всі довідкові інформації (а їх було близько двох тисяч) як єдину цілість енциклопедичного видання присвяченого Лемківщині. На початку 90-х рр. І. Красовський пропів додаткове опрацювання, вивчаючи нові архівні та літературні джерела, пам'ятки в музеях України, Польщі та Словаччини. У словник увійшли довідкові матеріали з історії та культури лемків, про визначних діячів, історію лемківських сіл тощо.

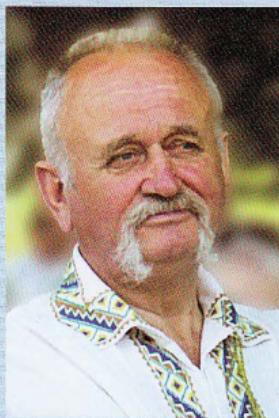
УДК 94(477.87-89=161.2'282.2Лем)(030)

ISBN 978-617-664-028-8

ББК Т3(4УКР333-01)я20

ІВАН КРАСОВСЬКИЙ нар. 22.10.1927, с. Дошно Сяніцького повіту, Польща, історик, лемкознавець, член НТШ, член Спілки журналістів України (1962). Працюючи науковцем у Львівському історичному музеї, завідувачем науковим відділом музею-скансену, повністю віддався справі вивчення і популяризації історії та культури лемків. Помітним досягненням у науковому доробку І. Красовського є спрацювання понад півтори тисячі заміток з історії та культури, побуту, мистецтва і літератури лемків, що друкувалися у 1977–1991 рр. в «Нашому слові» у циклі «З історії та культури лемків». Цикл став основовою «Енциклопедичного словника з історії та культури лемків». Автор історичної кіноповісті «Андрій Савка» про лемківських збройників XVII ст., праці «Матеріальна культура лемків північних склонів Карпат», збірної роботи «Лемківщина» (II том, Нью-Йорк-Паріж-Торонто, 1988), монографії «Прізвища галицьких лемків XVIII ст.» (Львів, 1993) та інших книг з історії та культури Лемківщини. Він є також упорядником альбому «Лемківщина в творчості Василя Мадзеляна» (Львів, 1994), автором «Лемківського народного календаря» (Львів, 1994), Лемківських календарів на 1995–2000 роки. Від 1991 р. голова правління «Фундації дослідження Лемківщини» у Львові.

ІВАН ЧЕЛАК нар. 12.12.1942 р. в с. Завадка Ріманівська, присілок Абрамів, що на заході Яслиського ключа. У серпні 1945 р. разом з родиною був депортований у Тернопільську обл. в с. Солоне, де почав навчання в школі. З 1955 р. проживав у м. Галич, куди перебіхали батьки іде здобув середню освіту. Навчався в Сторожинецькому лісному технікумі (1958–1962 рр.), після закінчення якого працював у Карпатах. 1962–1965 рр. — служба в Радянській армії. В 1965–1970 рр. продовжив навчання в Українській сільськогосподарській академії за спеціальністю — інженер лісового господарства. Відповідно до фаху працював у Буському лісгоспі на Львівщині, з 1973 р. — в Держпостачі України, а з 1996 р. — в Держкомрезерві України на посаді начальника управління. Постійно займався громадською роботою. Членом товариства «Лемківщина» став з перших же днів його створення. Основну діяльність на лемківській ниві здійснював у Фундації дослідження Лемківщини, зокрема з 2003 р. як її голова. Створив бібліотеку Фундації. У зв'язку з переїздом на постійне проживання до столиці, увійшов до складу Київського товариства «Лемківщина» ім. Б.-І. Антонича, став членом його правління.